

ŘECKÉ DIVADLO (1)

Divadlo athénské demokracie

Řecké divadlo

Co bylo před starověkou řeckou kulturou?

- **Minojská kultura** (2500 př. Kr. – 1400 př. Kr.) – na ostrově Kréta
 - Podle krále Mínoa (Mínos)
 - Palác v Knóssu
 - Mínotauros
- **Heladská kultura** (1600 př. Kr. – 1100 př. Kr.) – Mykény (řecká pevnina)
- **Kultura v Tróji** (Malá Asie)
 - Trójská válka

Řecké divadlo

- Vliv krétsko-mykénského období na pozdější starořeckou kulturu – např. převzetí mytologie
- Palác v Knóssu, Lví brána v Mykénách

Řecké divadlo

- **Řecká civilizace** – vznik v 8. – 6. stol. př. Kr.
 - Městské státy: Attika (Athény), Sparta, Korint, Théby, Megara, Argos

Řecké divadlo

- Dominance Athén – porážka Peršanů v bitvě u Marathónu r. 490 př. Kr.
- Vláda Perikla (Periklés, 460 – 430 př. Kr.) – významné období politického, společenského a kulturního rozvoje (umění, architektura atd.)

Řecké divadlo

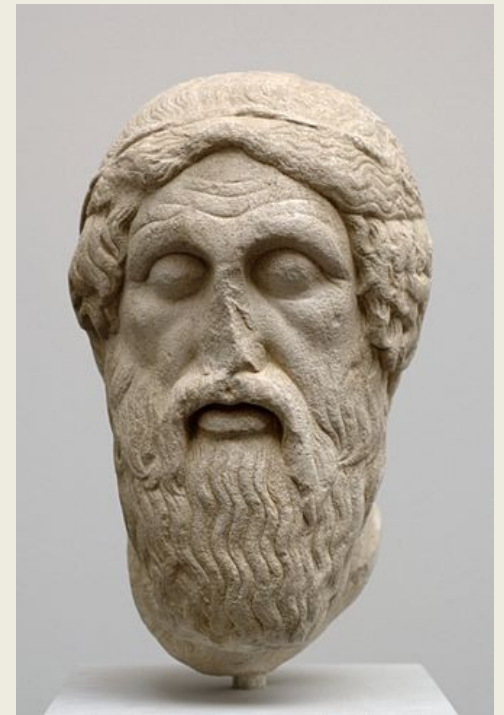
- **Eposy Ilias a Odysseia – Homér**

- **Ilias**

- polovina 8. stol. př. Kr.
- 15 tis. veršů, 24 zpěvů
- námět: Trójská válka
- sepsána v 6. stol. př. Kr., předtím ústní tradování

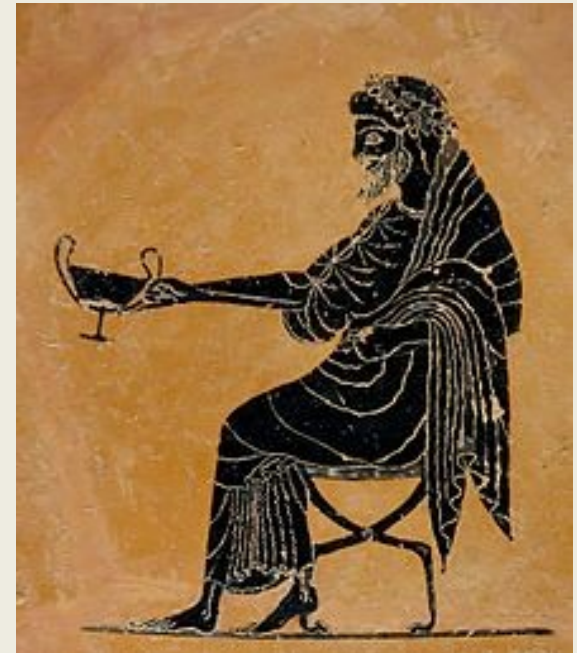
- **Odysseia**

- cca konec 8. stol. př. Kr.
- 12 tis. veršů, 24 zpěvů
- námět: putování Odyssea
- ústní tradování, text zapsán v 6. stol. př. Kr.

Řecké divadlo

- Řecká tragédie vzniká z rituálů na oslavu boha Dionýsa

Řecké divadlo

- **Dionýsos** – bůh vína a orgiastického veselí, bůh úrody a plodnosti
 - Bacchus (Bakchus) – latinské pojmenování Dionýsa
- Oslavy jeho svátku – průvody s hudbou a zpěvem, většinou divoké nespoutané veselí
- Účastníci průvodu – satyrové, kentauři, bakchantky Múzy, nymfy...
- **Dithyrambos** (dithyramby) – hymnus na oslavu boha Dionýsa, přednášený střídavě chórem a sólovým předzpěvákem za doprovodu píšťal

Řecké divadlo

- **Thespis** – r. 534 př. Kr. uvedl v Athénách první tragédii
 - proti chóru postavil prvního herce – první dialog (otázky – odpovědi) – tragický agon
 - „Thespidova kára“

Řecké divadlo

- **tragédie v 6. stol. př. Kr.**
 - témata – mytologie
 - Choirilos
 - Pratinas
 - Frýnichos (současné náměty – Pád Miléta – pokuta 1000 drachem – současná témata se opouštějí)
 - texty se nedochovaly

Řecké divadlo

- **Městské (Velké) Dionýsie** – konají se koncem března v Athénách
- **Lénaje**
 - konaly se na přelomu ledna a února na athénské agoře (veřejné shromaždiště občanů), od 5. stol. v Dionýsově divadle na Akropoli v Athénách
 - třídní slavnost
 - 5 komedií, 2 tragédie
- **Venkovské (Malé) Dionýsie**
 - prosinec

Řecké divadlo

- **Městské (Velké) Dionýsie**

- každý rok koncem března
- od 5. stol. př. Kr.
- náboženské, státní a umělecké motivace a cíle
- agon – soutěž („zápas“) autorů
- pětidenní slavnosti
 - 2 dny před slavností – proagon – průvod autorů, členů chóru, herců – představování her na veřejnosti
 - vpředvečer slavnosti – přenesení kultovního obrazu boha Dionýsa do divadla

Řecké divadlo

- 1. den – velký průvod, slavnostní oběť v divadle (oltář thymele uprostřed orchestry), vyznamenání zasloužilých občanů, soutěž v dithyrambech
 - 10 mužských a 10 chlapeckých sborů
- 2. den – soutěž komedií – uvedeno 5 komedií od 5 autorů
- 3., 4. a 5. den – soutěž tragédií – každý den jeden autor s tetralogií
 - tetralogie – 3 tragédie + satyrské drama

Řecké divadlo

– Tragédie

- prolog – co se stalo před začátkem hry
- parodos – příchod chóru
- epeisodion – „epizoda“, část děje prezentovaná postavami
- stasimon – výstup sboru
- epeisodion
- stasimon
- (...)
- exodus – odchod chóru

Řecké divadlo

– Satyrské drama

- mytologický námět, který je pojednán s velkou komickou nadsázkou
- drsný až obscénní humor
- burleskní prvky, zesměšňování, parodie

Řecké divadlo

- **Organizace slavnosti**

- **archon eponymos**

- vysoce postavený státní úředník
 - řídil přípravu a průběh celé slavnosti
 - vybíral autory
 - každému autorovi přidělil chorega

- **choregos**

- sestavoval chór z občanů Athén, platil ho během celého zkoušení
 - obstarával kostýmy chóru
 - důležité postavení – byl uváděn ještě před autorem hry

Řecké divadlo

- herci a výprava – placeni státem
- soutěž – o vítězi rozhoduje laická porota

Řecké divadlo

- **Inscenování**

- zkoušky řídil zpravidla autor (režie, hudba, choreografie ...)
- hercem v době Aischylově byl autor
- později (Sofokles) – profesionalizace jednotlivých činností
- každá hra uvedena jen jednou
 - úspěšné hry se někdy uváděly mimo Athény (Malé Dionýsie)
 - reprízy zaváděny až v pozdější době (4. stol. př. Kr.)

Řecké divadlo

- **Herec** (hypokrites)
 - původně 1 herec (protagonista)
 - Aischylos zavedl druhého herce (deuteragonista)
 - Sofokles zavedl třetího herce (tritagonista)
 - na jevišti mohou být maximálně 3 herci – důsledek pro dramatickou techniku (sevřenost dialogů, hutnost děje)
 - každý herec hraje více postav; jednu postavu může někdy z nutnosti hrát více herců – viz např. Král Oidipus (střídání herců v rolích)

Řecké divadlo

- hrají pouze muži (i ženské postavy)
- časem zavedena i soutěž herců (od r. 449)
- hlavní herec je autorovi přidělen losem
- koncem 5. stol. př. Kr. – vznik malých kočovných skupin, které uvádějí athénské tragédie na venkově
- hlavní herecký prostředek – hlas (řeč, recitativ, zpěv)
- přednes rétorický, větší část textu za doprovodu hudby

Řecké divadlo

- herec nosil hlavovou masku – mimika obličeje tedy nehrála žádnou roli
- celkový styl inscenací: velká stylizace, nerealisticky

Řecké divadlo

- **Chór**

- ve staré době asi padesátičlenný
- později (5. stol. př. Kr.) – počet členů chóru v tragédii 15 (později 12), v komedii 24
- nástup sboru většinou jednotný, někdy však po malých skupinkách
- zpěv a tanec unisono, jen někdy se sbor rozdělil na dvě poloviny

Řecké divadlo

- sbor je chápán většinou jako postava hry – klade dotazy, komentuje, stojí mimo děj, ale vstupuje do něj otázkami, radami
- stanoví etický rámec, dává najevo, co je správné
- původně amatéři, později profesionalizace
- dlouhý a náročný trénink (zkoušky možná až 11 měsíců)

Řecké divadlo

- **Hudba a tanec**

- hudba je organickou součástí představení, zní pod slovy tragédie
- flétna; lyra, trubka, bicí nástroje – pro zvláštní efekty

Řecké divadlo

- tanec – důležitý vyjadřovací prostředek sboru
- různé druhy tanec – slavnostní, extatický, v komediích nadsazený, burleskní
- nejen tanec „nohama“, ale i gesta rukou, pohyb těla...

Řecké divadlo

- **Kostýmy**

- kostým byl původně kultickým převlekem, později má především estetické a jevištně-technické funkce

Řecké divadlo

– kostým v tragédii

- nelze jednoznačně určit, jaké kostýmy se používaly (jednotné, různé...???)
- kratší či delší tunika s rukávy, zdobená
- kostým zřejmě má znaky rozlišení postav podle pohlaví a sociálního postavení
- obuv – měkké sandály
- kothurny – sandály s vysokou podešví (20 cm) – až v helénské době

Řecké divadlo

Chlamys (krátký plášť), chiton (druh košile), himation (delší plášť)

Řecké divadlo

- Sandály / Tunika / Chiton

Řecké divadlo

– kostým v komedii

- úprava oděvu, který se nosil ve všedním životě
- herci měli na sobě trikot tělové barvy
- trikot byl na zadku a na břicho vycpaný
- mužské postavy měly připnutý kožený fallos
- ženské postavy – kostým zdůrazňuje ženské pohlavní atributy
- krátký chiton – aby vynikla komediální nahota

Řecké divadlo

Kostýmy v komedii

